

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษามรรคมืองค์ ๘ เพื่อการบรรลุนิพพานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
เถรวาท

ผู้วิจัย : พระสมุห์พรเลิศ วิสุทฺธสโร (ไกรจรัส)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระเมธีสุตากรณ์ ป.ธ. ๙, M.A. , Ph.D.

: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพงษ์ คงศักดิ์ ป.ธ. ๔, พธ.บ., M.A. , ปร.ค.

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๕/ตุลาคม/๒๕๕๖

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการวิจัยเอกสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามรรคมืองค์ ๘ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท วิธีการปฏิบัติตามมรรคมืองค์ ๘ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และมรรคมืองค์ ๘ เพื่อการบรรลุนิพพานในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีดังนี้

มรรคมืองค์ ๘ จึงเป็นหลักธรรมที่แสดงถึงทัศนะและปัญญา โดยให้เดินทางสายกลาง อันนำไปสู่ความสงบและความหลุดพ้น มีอยู่ ๘ ประเภท คือ (๑) สัมมาทิฐิ คือความเข้าใจถูกต้อง (๒) สัมมาสังกัปปะ คือความใส่ใจถูกต้อง (๓) สัมมาวาจา คือการพูดจาถูกต้อง (๔) สัมมากรรม คือการกระทำถูกต้อง (๕) สัมมาอาชีวะ คือการดำรงชีพถูกต้อง (๖) สัมมาวายามะ คือความพากเพียรถูกต้อง (๗) สัมมาสติ คือการระลึกประจำใจถูกต้อง และ (๘) สัมมาสมาธิ คือการตั้งใจมั่นถูกต้อง เป็นหลักธรรมอันเป็นข้อปฏิบัติทางจิตจึงละเอียดอ่อนลึกซึ้งมากกว่าหลักธรรมอันเป็นข้อปฏิบัติทางกาย ถ้ามองมรรค ๘ ตามนัยพระพุทธศาสนา คือสิกขา ๓ ได้แก่ ศีล สมาธิ และ ปัญญา ผู้เจริญตามมรรคมืองค์ ๘ บริบูรณ์แล้วย่อมได้จึงเป็นเหตุให้เกิดวิชา คือ ความรู้ ความรู้ทั่วถึงตามความเป็นจริง มีลักษณะสามารถตัดอวิชชาให้ขาดสิ้น วิชาเปรียบเหมือนแสงสว่าง เพราะเป็นแสง สว่างที่ส่องทางดำเนิน เพื่อความหลุดพ้นทุกข์ทั้งในปัจจุบัน และอนาคตได้ ซึ่งก็มี ศัพท์ที่เป็นชื่อใช้แทนกันได้ เช่น ญาณ ปัญญา วิปัสสนา และสัมมาทิฐิ เป็นต้น

วิธีการปฏิบัติตามมรรคมืองค์ ๘ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทโดยสรุปแบ่งออกเป็น ๘ ประเด็น คือ (๑) การปฏิบัติตามหลักสัมมาทิฐิ คือ ใช้ปัญญาพิจารณา เช่น เห็นว่าเรามีความแก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องความจริงของทุกสิ่งที่มีชีวิต ทำดีย่อมได้ และทำชั่วต้องได้รับชั่ว เป็นต้น (๒) การปฏิบัติตามหลักสัมมาสังกัปปะ คือ ความคำริขอบ เช่น ความคำริในการออกจากกาม เป็นต้น (๓) การปฏิบัติตามหลักสัมมาวาจา คือ เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนางดเว้นจากวาจา

ต่อเสียด เป็นต้น (๔) การปฏิบัติตามหลักสัมมากัมมันตะ คือ การกระทำชอบหรือการงานชอบ คือ งดเว้นจากการฆ่า หรือ การเบียดเบียน เป็นต้น (๕) การปฏิบัติตามหลักสัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพที่สุจริต การทำมาหาเลี้ยงชีพในทางสุจริตไม่หลอกลวงหรือโกงคนอื่น (๖) การปฏิบัติตามหลักสัมมาวายามะ คือ เพียรชอบหรือพยายามชอบ เช่น เพียรพยายามป้องกันไม่ให้บาปเกิดขึ้นภายในจิต เพียรเพื่อจะละหรือกำจัดอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป เพียรเพื่อจะเจริญกุศลธรรมให้เกิดขึ้น และ เพียรรักษากุศลที่สร้างให้บังเกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม (๗) การปฏิบัติตามหลักสัมมาสติ คือ ให้ใช้สติเป็นเครื่องพิจารณา ๔ ฐาน คือ กาย เวทนา จิต และธรรม เพื่อกำจัดอกิขณาและโทมนัสออกจากจิต (๘) การปฏิบัติตามหลักสัมมาสมาธิ คือ ให้ปฏิบัติตามหลักกัมมัญฐาน ๔๐ กลอง ให้เลือกกลองใดกลองหนึ่งก็ได้ ให้กำหนดแน่วแน่อยู่กับสิ่งเดียวที่เรียกว่า จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่านซัดส่ายไปหาสิ่งอื่นหรืออารมณ์อื่นวิธีการที่จะทำให้มีอารมณ์เดียวก็โดยการหาวัตถุอะไรสักอย่างหนึ่งหรือหาอารมณ์อะไรสักอย่างหนึ่งมาให้จิตฝึกในการที่จะกำหนดแน่วแน่วเรียกว่า วิธีการฝึกสมาธิ

การบรรลุนิพพานในพระพุทธศาสนามี ๔ ประเภท คือ (๑) สรูปความว่า โสดาบันบุคคล คือ เป็นอริยบุคคลประเภทแรกที่ได้สัมผัสกระแสพระนิพพาน พระโสดาบันสามารถละสังโยชน์ได้ ๓ คือ ๑) สักกายทิฏฐิ ความเห็นผิดว่ามีตัวตน ๒) วิจิกิฉา ความสงสัยในพระพุทธเจ้า ๓) สีลัพพตปรามาส ความยึดมั่นในศีลพรต (๒) สกทาคามีบุคคล คือ ผู้ละกิเลสได้เหมือนพระโสดาบันคือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิฉา สีลัพพตปรามาส แต่ทำราคะ โทสะ โมหะ เหลือเบาบางยิ่งขึ้น (๓) อนาคามีบุคคลกำจัดสังโยชน์เบื้องต้นได้ ๕ ประการ สักกายทิฏฐิ วิจิกิฉา สีลัพพตปรามาส และละกิเลสได้เพิ่มขึ้นอีก ๒ อย่าง คือ กามราคะ และภวัณณะ (๔) พระอรหันต์ละสังโยชน์ทั้ง ๑๐ อย่าง ทั้งที่เป็นสังโยชน์เบื้องสูง และสังโยชน์ที่เป็นกิเลสอย่างละเอียด ทรงละได้หมดทุกประการ การปฏิบัติตามหลักอริยสัจ ๔ หลักไตรสิกขา และทางสายกลาง เพื่อทำลายสิ่งมาขัดขวางการปฏิบัติตามหลักมรรคมีองค์ ๘ เช่น นิเวศน์ และ สังโยชน์ให้สิ้นไปจากจิต ดังนั้นผู้ปฏิบัติตามหลักมรรคมีองค์ ๘ เพื่อบรรลุนิพพาน เป็นการทำความดีให้เกิดสุข เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์การนำหลักมรรคมีองค์ ๘ ไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิต เป็นหลักธรรมเพื่อนำไปบริหารประเทศบุคคลในสังคมก็จะเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป เพื่อให้สังคมเห็นว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญ ช่วยสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น เป็นหลักคำสอนไม่ให้ใช้ความรุนแรง เพื่อให้เกิดความสงบสุขกับตนเอง ครอบครัว และในสังคม

Thesis title : A Study of the Noble Eightfold to be Enlightenment
in Theravada Buddhism :

Researcher : Phra Samu pornlerd Wisuttasilo (Kraicharas)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phra Medhisutabhorn Pali IX, Cer.Dip.Ed, M.A., Ph.D.

: Assist. Prof. Dr.Suraprong kongsat Pali IV,
B.A.,M.A., Ph.D.

Date of Graduation : 29 / October / 2013

ABSTRACT

This thesis is a documentary research aiming to study the noble eightfold path for enlightenment in Theravada Buddhism, to follow the noble eightfold path for enlightenment in Buddhism, and to achieve the enlightenment in Theravada Buddhism. The results were as follows:

The noble eightfold path with Dhamma principle reflecting visions, wisdom, and a middle way resulting in peace and Nibbana consists of eight valuable factors: (1) right view, (2) right thought, (3) right speech, (4) right action, (5) right livelihood, (6) right effort, (7) right mindfulness, and (8) right concentration. The noble eightfold path according to Buddhism refers to three studies: precepts, meditation, and wisdom. Those who follow the noble eightfold path completely lead to the knowledge of truth resulting in getting rid of ignorance. Wisdom (knowledge) is considered as the light shining a waling path for release both at the present time and in the future. The word “wisdom” can be also replaced by the word “perception, intelligence, mindfulness meditation, and right vision.

Following the noble eightfold path in Theravada Buddhism can be briefly summarized in eight factors. The first factor is following a rule of Sammadithi (right view) by applying the wisdom for thinking that we are in the process of birth, age, sickness, and death, do good get good, and do bad get bad. The second factor is following a rule of Sammasankappa(right thought) such as the right thought to leave the Kamma (sexual desire). The third factor is Sammavaca (right speech) showing a willing to be free from lie and instigation. The fourth factor is Sammakammanta (right action) which refers to abstaining from killing and encroachment. The fifth factor is Samma-ajiva (right livelihood) which refers to an honest occupation freeing from delusion and cheat. The sixth factor is Samm-vayama (right effort) which refers to trying to prevent the sin to happen in our mind, trying to get rid of sin in our mind,

trying to increase virtue Dhamma, and trying to keep the happened virtue. The seventh factor is Sammasati (right mindfulness) which refers to a consideration of body, suffering, soul and Dhamma for getting rid of greed, and depression. The eight factor is Sammasamadhi(right concentration) refers to following 40 types of Kummathan by focusing only on one thing. In order to focus only one thing or one feeling, one material or one feeling should be applied.

There are four types of enlightenment in Buddhism: Sotapanna (stream-Enterer), Sakadagami (once- returner), Anagami (non-returner) and Arahanta (the worthy one). Sotapanna (stream-Enterer) is the first holy person who can touch the stream of Nibbana and get rid of three bondages :(1) Sakkyadithi, false view of individuality, (2) Vicikiccha, uncertainty in Buddha, and (3) Silabbataparamasa, adherence to rules and rituals. Sakadagami (once- returner) is a person who can get rid of three bondages like Sotapanna, and decrease the desire, anger, and ignorance. Anagami (non-returner) can get rid of five lower bondages such as Sakkyadithi, Vicikiccha, Silabbataparamasa, sexual desire, and Patigha (repulsion).

Arahanta (the worthy one) can get rid of ten bondages no matter they are high or delicate bondages such as Nivarana (hindrance) and bondages. Thus, those who want to have a happy life should apply the noble eightfold path to their daily life. It is also a principle for country administration leading to the development of people in the society. It can be concluded that Buddhism Dhamma principles are very vital for creating peace because they do not focus on violence. In contrast, they focus on peace to the doers, in the family, and the society as a whole.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากคณาจารย์และผู้มีพระคุณทั้งหลาย ผู้วิจัยขอจารึกนามให้ปรากฏเพื่อเป็นเกียรติ ดังต่อไปนี้

ขอกราบขอบพระคุณพระเมธีสุตาภรณ์,ดร. ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพงษ์ คงสัตย์ กรรมการที่ปรึกษาควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ดูแลเอาใจใส่ให้คำปรึกษา เสนอแนะข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์และมีส่วนสำคัญกับความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

กราบขอบคุณพระอาจารย์ประจำศูนย์บัณฑิต มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมาทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ผู้วิจัย ที่ให้ความรู้และคำปรึกษาด้านวิชาการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์และมีส่วนสำคัญในการทำงานวิจัยฉบับนี้

อันสิ่งที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอถวายเป็นสักการะแด่พระรัตนตรัย อุทิศแก่บิดามารดา ครูอาจารย์ หมุ่ญาติทั้งหลาย ตลอดจนสัตว์โลกทุกหมู่เหล่า ของได้เข้าใจและเข้าถึงธรรมะของพระพุทธเจ้า ตามฐานะแห่งอินทรีย์ของแต่ละผู้แต่ละคนต่อไป

พระสมุห์พรเลิศ วิสุทฺธิสโร (ไกรจรัส)

๒๕/ตุลาคม/๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฌ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	๓
๑.๖ ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๕
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๕
บทที่ ๒ มรรคมืองค์ ๘ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๐
๒.๑ ความหมายของมรรคมืองค์ ๘	๑๐
๒.๒ ประเภทของมรรคมืองค์ ๘	๑๖
๒.๓ หลักธรรมที่สัมพันธ์กับมรรคมืองค์ ๘	๑๕
๒.๔ อานิสงส์การเจริญมรรคมืองค์ ๘	๒๑
๒.๕ สรุป	๒๕
บทที่ ๓ วิธีการปฏิบัติตามมรรคมืองค์ ๘ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๓๐
๓.๑ การปฏิบัติตามหลักสัมมาทิฐิ	๓๐
๓.๒ การปฏิบัติตามหลักสัมมาสังกัปปะ	๓๒
๓.๓ การปฏิบัติตามหลักสัมมาวาจา	๓๓
๓.๔ การปฏิบัติตามหลักสัมมาภังคะ	๓๖
๓.๕ การปฏิบัติตามหลักสัมมาอาชีวะ	๓๘
๓.๖ การปฏิบัติตามหลักสัมมาวายามะ	๓๕

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
๓.๓ การปฏิบัติตามหลักสัมมาสติ	๔๑
๓.๔ การปฏิบัติตามหลักสัมมาสมาธิ	๕๐
๓.๕ สรุป	๕๖
บทที่ ๔ มรรคมงคล ๘ เพื่อการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท	๕๘
๔.๑ การบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท	๕๘
๔.๒ การปฏิบัติตามหลักมรรคมงคล ๘ เพื่อบรรลุธรรม พระพุทธศาสนาเถรวาท	๖๖
๔.๓ การนำหลักมรรคมงคล ๘ มาใช้ในชีวิตประจำวัน	๘๑
๔.๔ สรุป	๘๔
บทที่ ๕ ผลของการศึกษาและข้อเสนอแนะ	๘๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๕
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๙๑
บรรณานุกรม	๙๓
ประวัติผู้วิจัย	๙๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕ รูปแบบการอ้างอิงจะขึ้นต้นด้วยอักษรย่อชื่อของคัมภีร์ แล้วตามด้วย เล่ม / ข้อ / หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.ม.หา. (ไทย) ๒/๕๓๓/๖๑๕. วินัยปิฎก มหาวรรค ภาษาไทย เล่ม ๒ ข้อ ๕๓๓ หน้า ๖๑๕ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕

พระวินัยปิฎก

วิ.ม.หา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ภิกขุณี	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	ภิกขุณีวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวัคค	(ภาษาไทย)
วิ.จู.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	จูฬวัคค	(ภาษาไทย)
วิ.ป.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	ปริวารวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปรปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.หา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทูกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อุทาน	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)

จุ.ป. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี (ภาษาไทย)

อภิ.วิ. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก วิภังค์ (ภาษาไทย)

อภิ.ก. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก กถาวัตถุ (ภาษาไทย)

ฎีกาพระวินัยปิฎก

สารตุฎ ฎีกา (ไทย) = สารัตถทีปนีฎีกา (ภาษาไทย)